

Az észti névtervezés az észti nyelvpolitikai modell tükrében

1. Névtervezés, nyelvtervezés, nyelvi variáció – néhány terminológiai és történeti háttérmegjegyzés. Az a nyelvpolitikai modell, mely 2004 óta¹ szolgálja az észti nyelv fejlesztését és védelmét határokon belül és azokon túl is, az egyik legsikeresebb Európában. A modell átfogó nyelvtervezési keretének része a névtervezés elmélete és gyakorlata is. A rendszer egyes alkotóelemei csak egymáshoz való viszonyuk ismeretében érthetők meg, mivel egy gondosan tervezett, az egyes részt vevő kutató- és lebonyolító intézetek között központilag koordinált, ellenőrizhető, egyes elemeiben akár ciklikusan is mérhető modellről van szó, amelyben szinte minden mindennel összefügg. Az észti nyelvtervezés bevezető, rövid ismertetése mindezek miatt is indokoltnak tűnik, ám azért is, mert Magyarországon bizonyos félreértések és félreértelmezések övezik a nyelvtervezésnek mint alkalmazott nyelvészeti (rész)diszciplínának a helyét. Olykor paradox módon éppen szociolingvisztikai kérdésekkel is foglalkozó nyelvészek kísérlik meg relativizálni e terület fontosságát. Elméleti kiindulópontunk és gyakorlati felfogásunk megvilágításához így kiegészítőleg szükségesnek látjuk néhány terminológiai, illetve tudománytörténeti mozzanat említését is.

A *nyelvtervezés* (ang. *language planning*) mint műszó a korai szociolingvisztikai szakirodalom szülötte, és az utóbbi fél évszázadban általánosabban elterjedt, mint a vele többé-kevésbé szinonim, de korábbi *language engineering*, *language development* fogalmak (vö. BALDAUF 2002: 391–403). Magyar és észti szempontból elvben világosan különbséget lehetne tenni *nyelvtervezés* (észti *keelekorraldus*, ang. *language planning*), illetve *nyelvfejlesztés* (észti *keele arendamine*, ang. *language development*) között, a gyakorlatban azonban az angol terminusok jelentésköre egyes szerzőknél jelentősen ingadozik. A negyvenes évekből eredeztethető *language engineering* terminus kiszorulóban van. Az EINAR HAUGEN szóbeli közlésére támaszkodó COOPER szerint a ma legelterjedtebb angol műszót talán URIEL WEINREICH, a modern szociolingvisztikát megelőlegező *Sprachen im Kontakt* című mű szerzője használta 1957-ben a Columbia Universityn tartott egyik szemináriumán (COOPER 1989: 29). WEINREICH a *language planning* terminust 'normatív helyesírás, nyelvtan és szókészlet kidolgozása egy heterogén nyelvi közösség írásbeli és szóbeli nyelvhasználatának irányítására' értelemben használta. WEINREICH gondolatának szerves folytatása az, amit a mai nyelvtervezés-elmélet a korpusztervezés sarkalatos pontjainak tekint. Ezek HAUGEN nyomán a standardizálni kívánt nyelvváltozat kiválasztása és az ún. kodifikáció folyamata, mely nagy vonalakban a következőkből áll: az egységes írásrendszer megteremtése (*graphisation*), a normatív grammatika megírása (*grammatication*), a standard szókészlet meghatározása, a szótár elkészítése (*lexication*), végül pedig mindennek

---

¹ Az első nyelvstratégiai terv kidolgozását 1998. április 21-én rendelte el az Észti Kormány; a széles körű, kormányzatilag koordinált, tudományos nyelvtervező (többek között névtervező) munka pedig a 2000-ban alakított Észti Nyelvi Tanács égisze alatt indult meg (részletesen magyarul I. KLAAS-LANG 2016).

átültetése (*implementation*) a kommunikáció gyakorlatába (HAUGEN 1966). Az idők során a nyelvtervezés fogalomköre jelentősen bővült. COOPER *Language Planning and Social Change* című könyvében (1989) már a nyelvtervezés három részterületéről: korpusztervezésről, státusztervezésről és nyelvelsajátítás-tervezésről beszél mint olyan irányított tevékenységekről, melyekkel a nyelvpolitika érdemlegesen beavatkozhat a társadalmi folyamatokba (COOPER 1999: 94–110).

Bár a *nyelvtervezés* szó (pontosabban annak angol eredetije) még WEINREICHTől eredeztetve is legfeljebb 70 éves múltra tekint vissza, nyelv és nyelvhasználat, így a nyelvhasználat tervezhetősége is igen régóta foglalkoztatja Európa nyelvtudósait, ezek a viták pedig nyomot hagytak földrészünk művelődéstörténetében is. Valójában minden egyes nyelvtan és szótár megírása egyfajta korpusztervezési folyamat eredménye a WEINREICH–HAUGEN-féle értelemben is, mely ab ovo normatív szempontokat érvényesít, akár alkotója szándékától függetlenül is. Az európai grammatikatörténetben az antikvitás előzményei után, ha csak az itáliai reneszánsz korára vetünk egy pillantást, már ott is jól láthatóan megjelenik a nyelvi normák megteremtése iránti általános igény. Korai példája DANTE 1303–1304-ben megírt *De Vulgari Eloquentia* című traktátusa, mely szerint a nyelvnek általánosnak, azaz a beszélőközösségre érvényesnek, aulikusnak, azaz „felsőbb körben” is elfogadottnak, végül pedig kuriálisnak, azaz a bölcs tudósoktól meghatározottnak kell lennie (DANTE 1303/1948).

A magyar nyelvtanirói tudatosság csiráit világosan ott látni már SYLVESTER JÁNOS *Grammatica Hungarolatina*jában és fordításaiban (SYLVESTER 1539/1989: 14). A nyelvtervezés társadalmi jelentőségét magyar szempontból mi sem mutatja jobban, mint az, hogy egy viszonylag szűk területen használt nyelvváltozat egy nagy nyelvterület általános írásbeli normájává, sőt jelentős részben köznyelvévé tudott terebélyesedni. Az utóbbiban természetesen a nyelvújításnak is szerepe volt: annak, hogy a 19. század elejének elvi vitáiban KAZINCZY álláspontja kerekedett felül, és a dunántúli kortársak ellensúlyigénye történelmi távlatban visszhangtalan maradt. KAZINCZY azonban nemcsak emblematikus nyelvújító volt, hanem a mai értelemben vett tudatos nyelvtervezés korai szószólója is (KAZINCZY 1819/1985: 135). A standard változatok kialakításának szükségességére azon európai felismerésből fakadt, hogy a nyelv szabályozott írott változat nélkül versenyképtelenné válik. A 20. század globális, drámai mértékű átrendeződése ezt az elvet teljes mértékben igazolta is. Csak egyetlen, ijesztő tényről emlékszünk meg ennek érzékeltetésére: a WWF (World Wildlife Fund for Nature) adatai szerint² 1970 óta Ausztrália standard változat nélküli őshonos nyelveinek 32%-a örökre elnémult, 40%-a pedig a kritikusan veszélyeztetett (kihalástól közvetlenül fenyegetett) kategóriába került.³

De térjünk vissza Észtföldre! Nagyon fontos hangsúlyozni, hogy a modernnek tekinthető európai nyelvpolitikai modellek egy része, álláspontunk szerint éppen az egyértelműen pozitív, diszkriminatív elvektől mentes része réges-rég túllépett a normatív szempontok kizárólagos érvényesítésén. Ezek adott ország (nyelvterület) nyelvtervezési koncepcióját norma és nyelvi variáció összefüggérendszerében határozzák meg, felismerve, hogy a nyelvi vitalitás alapvető feltétele a nyelvterület normatív nyelvváltozatának/nyelvváltozatainak és területi, társadalmi változatainak harmonikus együttélése. Az észti nyelvtervezés

² <https://www.theguardian.com/environment/2014/jun/08/why-we-are-losing-a-world-of-languages>

³ A bennszülött, élő használatból teljesen eltűnő (kihaló) nyelvekkel a nevek globális világa is jelentősen szűkül: hely- és személynévadási hagyományok, óriási névanyagok veszhetnek el.

modern alapjait az ezredfordulón meghatározó nyelvtudósok hosszú századok tapasztalataiból tudták ezt.

Észtországban a nyelv, sőt az írott nyelvváltozatok fejlődése századokon át kötődött bizonyos helyi változatokhoz, az ún. tartui és tallinni írott nyelv (*Tartu kirjakeel*, *Tallinna kirjakeel*) egymás mellett léteztek egészen a 19. század utolsó negyedéig. A 20. század végén az előbbi nyelvváltozattól nem teljesen függetlenül jött létre az új délészti írott norma (német terminus szerint: *Kulturdiialekt*), mely *võrui írott nyelv* (*võro kirjakeel*) néven immár ismét összefogja a délészti alnyelvjárások beszélőit. Az egységes észti norma kérdése a javarészt balti német filológusok írta *Beiträge zur genauern Kenntniss der Ehstnischen (sic!) Sprache* hasábjain merült fel először tudományos vita keretében, 1813–1831 között. ROSENPLÄNTER egyértelműen a tallinni nyelvváltozat irodalmi rangra emelése mellett érvelt (1814: 57–58). A viszonylag kései észti nyelvújítás, mely a magyar nyelvújítás elméletéből és módszereiből is merített, már a legteljesebb nyelvalkotói tudatosság eszméivel szállt harcba egy modern, esztétikus és gazdaságos észti standardváltozat megteremtése érdekében (AAVIK 1924a, 1924b), a legteljesebb neológia jegyében. Az észti nyelvtervezésnek a századfordulós nyelvújításból ki- és felnőtt nagy nemzedéke a nyelvi folyamatokba történő tervszerű beavatkozással valóban a lehetséges határokig ment. AAVIK a szókészlet alakítása terén (AAVIK 1924b) létrehozta a mesterséges szavak alkotásának esztétikai és kognitív szempontokat is érvényesítő fonotaxisát, mesterséges szavaiból több tíz ma is alapeleme az észti standardnak. VALTER TAULI, aki 1944-ben JOHANNES AAVIKkal együtt svédországi emigrációba kényszerült, az ún. ideális nyelv (*ideaalkeel*) megteremtését tűzte ki célul, mely „minimális eszközökkel éri el a maximális eredményt”⁴ (TAULI 1968: 27–37). TAULI mindennek megvalósítására *Keelekoralduse alused* (A nyelvtervezés alapjai) című művében megkísérelte egy nyelvtervezési módszertani keret kidolgozását.

A 21. századi észti nyelvtervezés egyértelműen odafigyel az évszázados hagyományokra, a jellegzetes kelet-közép-európai nyelvi képre: a többnyelvűség színeire, a nyelvterületen belüli erős és gazdag variációra, a változó szociokulturális háttérre. Ugyanakkor az AAVIK–TAULI-féle nyelvtervező felfogás legjava is kitapintható benne, és ez szerencsésen ötvöződik a nyelvtervezés, a language policy and planning (LPP) legújabb eredményeinek gyakorlati alkalmazásával.

A kormányzati ciklusokon átívelő és felülemelkedő észti modell túllép a közvetlen kulturális és politikai csapdahelyzeteken, mivel folyamatosan számolni tud két igen egyszerű ténnyel:

- minden kiegyensúlyozott standard változat hosszú és szerteágazó nyelvtervezési folyamat eredménye;
- egyetlen élő nyelvváltozatot sem lehet azonban „késznek”, még kevésbé lezártnak tekinteni, magától értetődően a normát sem; így a változások dinamikájával a nyelvtervezésnek folyamatosan számolnia kell, vagyis az analizáló-értékelő normatív tevékenység egy norma „születésekor” nemhogy nem ér véget, hanem akkor kezdődik csak igazán.

---

⁴ Minimális eszközökön TAULI az optimalizált nyelvtant és szókészletet, maximális eredménnyel pedig a nyelvgazdaságossági, pontossági és esztétikai kritériumoknak is tökéletesen megfelelő kommunikációt értette.

2. A névtervezés az észti nyelvpolitikai modell tükrében. A következőkben röviden kitérünk néhány olyan, az utóbbi pár évtized nyelvi helyzetét meghatározó körülményre, melyek döntően befolyásolták, milyen észti nyelvpolitikai modellben gondolkodjanak az észti döntéshozók a gyakorlati nyelvtervezésben részt vevő nyelvész szakmai fórumokkal, így többek közt a névtervezésben érintett intézményekkel egyetértésben.

2.1. Az észti nyelv nyelvpolitikai helyzete az ezredfordulótól napjainkig. A szovjet birodalmi rendszer erodálódásának éveiben a három volt balti tagköztársaság kivívta, helyesebben szólva visszaállította a második világháború éveiben elvesztett függetlenségét. Az állami függetlenség helyreállításától Észtország teljes euroatlanti integrálódásáig vezető bő évtized (1991–2004) tele volt nyelvi konfliktushelyzetekkel, hiszen a szovjet időkben az észti nyelvet az erőteljes központi, oroszosító nyelvpolitika miatt jelentős diszkrimináció érte. Korábban a vasút, a honvédelem és még számos terület kommunikációjából száműzték az észti nyelvet, és aszimmetrikus multikulturalitás alakult ki: az észti többségnek tudnia kellett az orosz nyelvet, az orosz kisebbség azonban nem mutatott hajlandóságot semmiféle integrálódásra. E nyelvpolitikai feszültségek rendszerbe kódolt eszkalálódása szükségszerűen vezetett ahhoz a felismeréshez, hogy Észtországnak és az észti nyelvnek, illetve az ország területén beszélt többi nyelvnek olyan nyelvpolitikai keretre van szüksége, mely elősegíti a társadalmi integrációs folyamatokat, egyúttal biztosítja a versenyképes észti nyelv jövőjét a világban. Ezért jött létre 2000 tavaszán, a Nyelvek európai évében az Észt Nyelvi Tanács (KLAAS-LANG 2016). TIJU EREL T Terminiõpetus (Terminológia) című egyetemi tankönyvében (2007: 8–9) így jellemezte az észti nyelv ezredfordulós helyzetét:

- Észtország nyitott ország, mely szerteágazó kapcsolatrendszerben éli életét, részese az általános globalizálódásnak.
- Észtország az Európai Unió tagja, ezzel számolni kell az élet minden területén, beleértve az oktatási rendszert és a jogharmonizációt.
- Észtország a tervgazdálkodásról a piacgazdálkodásra tért át, melynek következtében az üzleti élet fokozottabban befolyásolja a nyelvi folyamatokat.
- Az EU elismeri a tagállamok nyelveit, az EU hivatalos nyelveként az észti nyelvnek más tagországok nyelveivel azonos jogai vannak, ez pedig korábban nem látott mennyiségű szöveg fordítását hozta magával.
- Abban a kulturális térben, ahová Észtország is tartozik, az angol nyelv meghatározó szerepre tett szert, ismerete és általános használata nagy presztízst jelent, azonban ha az észtszerű határokat észrevétlenül átlépjük, az hatalmas veszélyt jelenthet az észti nyelv létezésére.

ERELT szerint a problémák megoldása nem lehetetlen, azonban ezeket világosan tudatosítani kell, továbbá a megoldáshoz bizonyos feltételek teljesülése szükséges (2007: 8–9):

- Az észti nyelvnek állami támogatásra van szüksége, melynek átgondolt és megvalósítható nemzeti politikában, nyelvpolitikában, tudomány- és oktatáspolitikában kell megnyilvánulnia. Pontosabban ezen célok érdekében készült el az Eesti keele arendamise strateegia 2004–2010 címmel (Az észti nyelv fejlesztési stratégiája 2004–2010 cím alatt magyarul is) megjelent dokumentum⁵ is.

---

⁵ Megjelent VÍGHNÉ SZABÓ MELINDA fordításában (PUSZTAY 2005). A továbbiakban írásunkban a jelenleg is hatályban lévő, általam [P. P.] fordított-kiadott nyelvpolitikai dokumentumokat idézzük (ezeket l. POMOZI 2011).

– Ugyanilyen fontos a presztízstervezés is: az észti tudat méltósága, annak felismerése, hogy észtnak lenni és az észti nyelvet beszélni érték.

Az észti nyelv védelme és fejlesztése a mindenkori észti állam alaptörvényben rögzített köteleessége. A köztársaság harmadik, átdolgozott, 2011 óta hatályos nyelvtörvénye megszabja a munka kereteit és irányát is. Rendelkezik a ciklikus észti nyelvstratégia folyamatos megalkotásáról, ezen belül Az észti nyelv fejlesztési terve című dokumentum összeállításáról, mely a gyakorlati tennivalók és költségvetési sarokszámok gyűjteménye. A nyelvtervezés ennek megfelelően hétéves ciklusokra tagolódik. Az első ciklus 2004-től 2010-ig tartott, a második 2011-ben kezdődött. A hétéves időzítés oka pénzügyi és politikai: a határpontokat úgy választották meg, hogy mind a kormányzati, mind a brüsszeli pénzügyi ciklusok periodikus kielégéseinek hatását semlegesítse, és a program végrehajtása ne függjön egy esetleges kormányváltástól sem.

Az észti nyelv fejlesztési terve meghatározza a nyelvtervezés feladatait. A nyelvtervezésen belül foglalkozik az észti standard, az észtországi kisebbségi nyelvek és az észti nyelvi variáció társadalmi és jogi helyzetével (státusztervezés), a nyelvhasználói külső és belső attitűdökkel (presztízstervezés; két, számunkra rokonszenves, purista észti szakszóval *mainekujundus* és *keeleateavitus* 'hírnév- és nyelvtudatosság-tervezés'), illetve magával a nyelvi korpuszok tervezésével és folyamatos fejlesztésével (korpusztervezés). Az észti modell a korpusztervezésen belül három fő feladatkört különít el: 1. általános korpusztervezés; 2. terminológiai tervezés; 3. névtervezés.

A névtervezés főbb területei a személynév-, a földrajzinév- és intézménynév-tervezés. A névtervezés jelentőségét csak az értheti meg igazán, aki ismeri a politikai alkufolyamatokban igencsak felhígult magyar, 2001. évi XCVI. törvényt.⁶ Cégneveink bejegyzésekor még ennek szelíd és szolid elvárásait sem tartják be, így sokszor olyan cégnevek fordulnak elő, melyek rengeteg félreértést, bonyodalmat okoznak a napi ügyvitelben. Pedig a jó minőségű és gazdaságos kommunikációt és a közérthetőséget csak a pontos és korrekt, az anyanyelvi norma kritériumainak, s nem utolsósorban a szociokulturális tér hagyományainak megfelelő névadás garantálhatja. A hagyományos értékeket és a kor szükségleteit összehangolni képes névtervezési gyakorlat a nyelvközösség tagjainak identitására is kedvező hatást gyakorolhat. A személy- és cégnévadás területe így közvetlenül kapcsolódik nyelvpresztízstervezési kérdésekhez is.

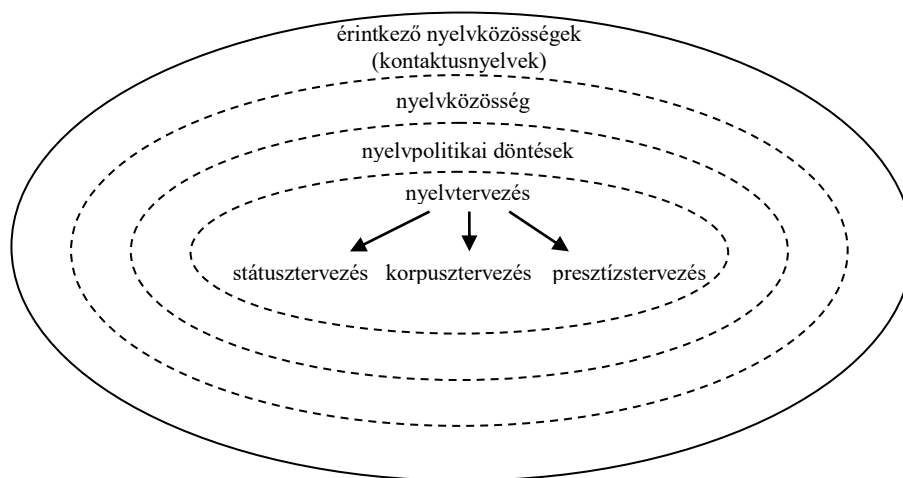
2.2. A névtervezés helye az észti nyelvpolitikai modellben. MART RANNUT, ÜLLE RANNUT és ANNA VERSCHIK a nyelvtervezést a nyelvpolitika részének tekinti, így egy tágabb nyelvstratégiai értelmezés mellett foglal állást (RANNUT–RANNUT–VERSCHIK 2003: 203–313). Mint az előzőekben rámutattunk, a névtervezés a nyelvtervezés korpusztervezési ágának részterülete. A névtervezés helyét a teljes nyelvpolitikai modellben, az említett értelmezésekkel összhangban és azokat kiegészítve az 1. ábrán mutatjuk be.

Az észti nyelvpolitikai modell sikerének alapja, hogy a különböző részhalmazok között megvan az átjárás, a szükséges kölcsönhatás, a folyamatos kapcsolat és információ-áramlás; ezt az ellipszisek szaggatott vonala jelképezi. A nyelvpolitikai döntéseket a tudományos nyelvtervezésre (belső, centrális halmaz) alapozva hozzák meg, nyelvpolitika és nyelvtervezés között folyamatos az információcsere. A korpusztervezés elsősorban

⁶ 2001/XCVI. törvény a gazdasági reklámok és az üzletfeliratok, továbbá egyes közérdekű közlemények magyar nyelvű közzétételéről.

tudományos, a státusz- és presztízstervezés azonban ennél összetettebb, részben államigazgatási feladat. A névtervezés formálisan a korpusztervezés részhalmaza, de a státusz- és presztízstervezéssel összefüggő vetületei is vannak. A jó nyelvpolitika számol a nyelv-közösséggel érintkező nyelvközösségek nyelveivel is, azaz nem valamiféle vákuumban, hanem a nyelvközösség tényleges szociokulturális terében tervez, dönt, és ebben ülteti át a gyakorlatba a nyelvstratégiát. Az észti névtervezés mindezt igyekszik figyelembe venni.

1. ábra: Az észti nyelvpolitikai modell, nyelvstratégia egy lehetséges ábrázolása

3. A névtervezés gyakorlata. A névtervezés a nyelvtervezésben, sőt az egész észti nyelvpolitikában különösen fontos a személy-, hely- és cégnevek jogi és közigazgatási szerepe, például a nevek szerződésekből betöltött szerepe miatt (ALENDER et al. 2002: 4). A névtervezés egyik fő feladata biztosítani a nevek egyértelműségét. A névtervezés foglalkozik a név denotációjával (személy, tárgy, hely, cég stb.), a névvel magával, illetve a névadás hivatalos menetével. A névtervezésnek vannak kifejezetten állami (közigazgatási) és tudományos feladatkörei. Ideális esetben alkalmazott nyelvészeti, névtani kutatások előzik meg az állami szabályozásokat, a névtörvények előkészítését és szerkesztését. Észtországban az állami névtervezési feladatokkal több hivatal is foglalkozik: a Belügyminisztérium, az Oktatási Minisztérium, az állami nyilvántartók, az Állami Nyelvfelügyelet. Tudományos névtervezéssel, azokkal kapcsolatos kutatásokkal foglalkozó intézmények például az Észt Nyelv Intézete, az Észt Anyanyelvi Társaság, a Tartui Egyetem és a Võru Intézet (ALENDER et al. 2002: 5).

Észtországban a Nimeseadus (Névtörvény) szabályozza a személynevekkel kapcsolatos kérdéseket (a jelenlegi törvény 2005-ben lépett életbe: RT. I. 2005), a helynevekkel az úgynevezett Kohanimeseadus (Helynévtörvény) (RT. I. 2003) foglalkozik, a cégnevekkel kapcsolatos szabályozásokat pedig az Áriseadustik (Cégtörvény) tartalmazza (RT. I. 1995).

3.1. Személynevek. Észtországban jelenleg a személynevekkel kapcsolatos kérdésekkel a Személynévbizottsághoz lehet fordulni, melynek működését a névtörvény is szabályozza (RT. I. 2005, § 25).

Mivel az észti nyelvterületen a 13. századtól a nemesség, a városi lakosság, a kereskedők és a papok német ajkúak voltak, az anyakönyvi jegyzékekben az észti neveket a német nyelv alapján jegyezték le, vagy párhuzamosan közölték az észti nevet és annak német megfelelőjét. 1891-ben viszont egy új rendelet az orosz nyelvű lejegyzést tette kötelezővé, így még esetlegesebbé vált az íráskép (ALENDER et al. 2002: 8). Az észti személynevekre vonatkozó egyik legkorábbi állami rendelet tehát egyáltalán nem felelt meg a modern névtervezés alapvető kívánalmainak, annak, hogy a név lejegyzése egyértelmű és pontos legyen. Az észti személynévtervezés első állami törekvései a családnevek szabályozására vonatkoztak. Az utónevek⁷ lejegyzésével az anyakönyveket vezető lelkészek foglalkoztak (ALENDER et al. 2002: 8), az íráskép a lelkész nyelvérzékétől, az általa használt írásmódtól függött. Talán ezek a tapasztalatok is hozzájárultak ahhoz, hogy a modern észti névtervezés létjogosultságot nyert. Az utónevek és a családnevek szabályozását a következőkben külön alfejezetekben tárgyaljuk.

3.1.1. Utónevek. Az észti utónévtervezés első, 19. századi eredményei névjegyzékek voltak, melyeket népművelők, tudósok állítottak össze azzal a céllal, hogy népszerűsítsék az észti hangzású neveket (HUSSAR 1998: 15). MATS TÖNISSON (1853–1915) újságíró, kalendáriumszerkesztő például saját kalendáriumaiban közölte az általa ajánlott neveket. Különösen érdekes, hogy előnyben részesítette azokat az utóneveket, melyeknek köznévi jelentésük is van az észti nyelvben. Valószínűleg saját maga is alkotott több ilyen műnevet, ezek jó része azonban soha nem vált népszerűvé. Az elfeledettek közé tartozik például a *Valgus* 'világosság', *Muutus* 'változás', *Kiide* 'dicséret', míg egyes nevek használatba kerültek, pl. *Meeli* 'elme + -i névképző', *Õie* 'bimbó genitívuszi esetben', *Tuuli* 'szél + -i névképző'. Az így alkotott neveken kívül TÖNISSON és kortársai Európaszerte ismert nevek észti hangrendszerbe illeszkedő megfelelőinek a használatát is javasolták; pl. *Liisa* ~ *Elisabeth*, *Jüri* ~ *Georg*. Ezek a nevek már akkoriban is elterjedtek voltak, az ajánlás célja tehát csak annyi volt, hogy ne az idegen hangzású alakokat válasszák a szülők.

Ezek az utónévjegyzékek már mutatják az igényt a névadás befolyásolására. Elsősorban a jó hangzású nevek népszerűsítése és a hagyományok őrzése volt a cél. A már említett műnevek alkotásának elsődleges oka az volt, hogy a 18. században kevés utónév volt az észti beszélőközösség használatában, a legnépszerűbb nevek túlterheltek voltak, így nem tudták betölteni megkülönböztető funkciójukat. Volt például olyan észti lutheránus egyházközség, amelyben a nők harmada a *Maria* nevet vagy annak becézett alakjait (*Mari*, *Mai*) viselte (RAJANDI 1963a: 177–178).

⁷ Az észti személynévhasználati szokás szerint a családnevet megelőzi a keresztnév. A *keresztnév* terminus helyett cikkünkben az *utónév* alkalmazása mellett döntöttünk, mivel a modern észti névtani szakirodalom egyértelműen és következetesen az *eesnimi* 'előnév' terminust használja a *ristinimi* 'keresztnév' terminus helyett. Mivel magyarul az *előnév* kifejezés értelmetlen lenne, így az *utónév* tűnt logikus választásnak. Az *egyénnév* terminus használatát HAJDÚ (2003: 152) alapján ez esetben nem tartottuk indokoltnak, és mindeddig a magyar személynév-nyilvántartás sem vezette be.

Jelenleg a korábban már említett névtörvény határozza meg az utónevekkel kapcsolatos szabályokat. Az utóneveknek többek között a következő alapvető követelményeknek kell megfelelniük (néhány kevésbé lényeges alapelvet jelen írás terjedelmi korlátai miatt nem említünk):

- névadás esetén az utónév maximum két, kötőjellel összekötött utónévből vagy három különírt utónévből állhat;
- névhonosítás esetén az utónevet egy vagy több utónév alkothatja;
- idegen nyelvű utónév akkor adható, ha az más nyelvben létező utónév;
- az utónév nem tartalmazhat számokat vagy nonverbális karaktereket (pl. #, @, *, %);
- utónévnek nem választható olyan név, mely önmagában vagy a családnévvel együtt sérti a nyelvi jó ízlés szabályait vagy viselője személyiségi jogait;
- nyomós indok nélkül utónévi használatra nem adhatók bonyolult írásképű, bonyolult hangzású vagy kiejtésű, esetleg köznévi jelentésük miatt utónévi funkcióra alkalmatlan nevek;
- nyomós indok nélkül nem adható az egyén nemének nem megfelelő név.

Nem észt állampolgárságú vagy nem észt nemzetiségű személyek és családtagjaik névadása esetén el lehet térni a felsorolt szabályoktól, ha a másik nyelv, másik kultúra hagyományaival összhangban van a választott név (RT. I. 2005. § 7).

A törvény külön rendelkezik az újszülöttek névadásáról és az utónév-változtatásról.

Utónév-változtatás esetén a következőket is figyelembe kell venni:

- a változtatás eredményeként nem lehet azonos a család- és az utónév;
- nem lehet olyan utónevet választani, melynek felvételével a létrejött személynév megegyezne egy másik élő személy nevével, akinek ugyanaz a születési éve (RT. I. 2005. § 19 [3]).⁸

Névváltoztatás esetén megengedőbb a törvény, például nem korlátozza az utónevek számát. Ezt KAIRIT HENNO a névtörvény egyik gyengeségeként említi, hiszen nehézkes, hosszú nevek választását teszi lehetővé (HENNO 1999: 14)⁹. De felfoghatjuk ezt úgy is, hogy a törvény felelős, döntésképes egyéneknek tekinti az állampolgárokat, akik képesek alkalmas utóneveket választani maguknak, míg a szigorúbb megkötések az újszülöttek névadása esetén védik azokat, akik esetleg kiszolgáltatottak lennének egy túl megengedő szabályzat esetén.

KAIRIT HENNO aggodalmai azonban nem alaptalanok, mivel Észtországban nem létezik a magyarországihoz hasonló, anyakönyvi bejegyzésre alkalmas utónevek jegyzéke.¹⁰ A névadás menete a szokatlan, új nevek esetében a szülők és az anyakönyvi hivatal megegyezésétől függ: az anyakönyvi hivatal tanácsot adhat a szülőknek, de a gyakorlat azt mutatja, hogy a végső döntés a szülőké (ALENDER et al. 2002: 17). Hiába a törvényi szabályozás, mely szerint nem adhatók bonyolult írásképű, hangzású vagy kiejtésű, esetleg köznévi jelentésük miatt utónévi funkcióra alkalmatlan nevek, ha a hivatalnak nincs joga az alkalmilag alkotott nevek felülbírálására. Ezért az elmúlt két évtizedben számos

⁸ Ez a megkötés meglepőnek tűnhet, ám az észt anyanyelvű népesség nagyságát (egymillió fő) és a családnevek sokaságát tekintve viszonylag kicsi az esélye, hogy a névváltoztató éppen ebbe a korlátba ütközzék.

⁹ HENNO 1999-es észrevétele idején a 2005-ös Névtörvény elődjének megfelelő paragrafusa ugyanúgy rendelkezett az utónév-változtatás rendjéről.

¹⁰ Ezt l. <http://www.nytud.mta.hu/oszt/nyelvmuvelo/utonevek/index.html>.

vitatható utónevet is bejegyeztek. Példaként említhetjük a *Michael* név *Maykl* írásképű alakját, mellyel főleg helyesírási probléma van (HENNO 1999: 9); az észti ábécében ugyanis nincs *y* graféma, ezért idegen eredetű névben is csak akkor lenne indokolható a használata, ha a forrásnyelv helyesírását követné az íráskép.¹¹ Nem elhanyagolható szempont az sem, hogy az észti közeli rokonnyelvének, a finnnek a helyesírásában az *y* graféma az *ii* hangot jelöli. KAIRIT HENNO több hasonló, helyesírási problémát okozó alkalmi névalkotást is említ; pl. *Fränck*, *Cäroly*, *Dajana*. Más szerzők jelentéstartalmuk miatt kifogásolható neveket említenek az elmúlt évek anyakönyvjegyzékeiből; pl. *Grisli*, *Angry*, *Ego*, *Lucifer* és *Vladimir Teine* 'Második Vlagyimir' (ALENDER et al. 2002: 17).

Az észti névadási szokások lehetővé teszik az összetett utónevek¹² alkalmi alkotását, ráadásul nagyon produktív jelenségről van szó. Érdekes, hogy az ősi, kereszténység felvétele előtti balti finn nevek között nagyon sok összetett nevet találunk (a nevek határát kötőjellel jelöljük): *Iha(-)meel*, *Meel(-)päiv*, *Meele(-)vald*, *Töive(-)lemb* stb. (ROOS 1961: 352, 1971: 87–88). A névelemek valószínűleg bármilyen sorrendben kapcsolódhattak, és minden névelem lehetett önálló név és összetett név elő- vagy utótagja is (vö. ROMETSCH 1983).

Bár az ősi összetett neveket nem használják napjainkban, az összetett nevek alkotása nagyon gyakori, főleg női nevek esetén – pl. *Mai(-)liis*, *Pille(-)riin*, *Hele(-)mall* stb. –, de férfineveket is lehet így alkotni, pl. *Sten(-)erik*. Ez a névadási szokás annak következtében vált igazán elterjedté, hogy 1985–1987 között nem engedélyezték sem külön írva, sem kötőjellel egynél több utónév bejegyzését. Ez a döntés nagy ellenállást váltott ki, ezért is törölték el mindössze két év után, s azóta már lehetséges két, kötőjellel összekapcsolt utónevet adni. Ez alatt a két év alatt azonban az összetett nevek adása fellendült. Mivel az egybeírás gyakran csak kényszer volt, a tiltás feloldása után sokan meg is változtatták a nevet az eredetileg kívánt alakúra (ALENDER et al. 2002: 14–15). A hatás mégis maradandó, hiszen az alkalmi összetett névalkotás máig produktív.

Észtországban a névjegyzék már említett hiánya miatt nagyon sok névvariáció lehetséges hivatalos utónévként. Alább az *Elisabeth* név különböző észti változatait (RAJANDI 1963b alapján) foglaltuk táblázatba, a teljesség igénye nélkül. Az 1. táblázat célja szemléltetni a különböző alakok lehetséges összefüggéseit, illetve azt, hogy milyen módokon képezhetők az észti nyelvben az egyes névváltozatok. Jellemző például a hangzók hosszúságának változtatása (*Liiso* ~ *Liso*) vagy a véghangzó megváltoztatása (*Liisa* ~ *Liiso* ~ *Liisu* ~ *Liisi* ~ *Liise*).

A spontán névalkotás sokkal nagyobb teret kap Észtországban, mint Magyarországon. Ennek során általában hosszú múltra visszatekintő utónevek becéző, rövidült alakjait jegyzi be, amelyek így összhangban állnak az észti utónévhasználati hagyományokkal. A már említett összetett nevek esetén korábban még nem használt névkombinációkat jegyeznek be, de ezek is hagyományos, széles körben elterjedt nevekből jönnek létre. A viszonylag szabad névalkotási lehetőségek következtében azonban bejegyeznek a hagyományokkal kevésbé összeegyeztethető neveket is. KAIRIT HENNO (1999: 9) például a következő bejegyzett neveket említi, melyek az észtes hangzást az észti és az idegen

¹¹ Például az *Emily* név az utóbbi években nagy népszerűségnek örvend Észtországban (vö. <https://www.siseministerium.ee/et/tegevusvaldkonnad/rahvastikutoimingud/rahvastikustatistika>).

¹² Az MTA Nyelvtudományi Intézetének Utónévkeresője az összetett nevek szűrésére e cikk megírásakor 29 találatot ad, ezek mindegyike női név; pl. *Annakata*, *Annaréka*, *Annaléna*, *Emmaróza*, *Hannadóra* (<http://corpus.nytud.hu/utonevportal>)

nyelvű írásmód keverékével adják át: *Cristijan* (vö. *Christian* ~ *Kristijan*); *Maykl* (vö. *Michael*). Vitatható, hogy az ezekhez hasonló nevek megfelelnek-e a névtörvény utónevekkel szemben támasztott elvárásainak.

1. táblázat: Az *Erzsébet* név észti változatainak áttekintése¹³

Alapalakok (eredeti teljes alakok): <i>Elisabeth</i> ~ <i>Elisabet</i> ~ <i>Elizabet</i>					
Rövidült formák: <i>Elise</i> ~ <i>Elisa</i>		<i>Ell</i> ~ <i>Els</i> ~ <i>Elts</i> ~ <i>Else</i>		<i>Liispet</i> ~ <i>Liisab</i>	
Becézett alakok: <i>Liisa Liisu Liiso Liise</i> <i>Liisi</i>		<i>Elsa</i>	<i>Ellu</i> <i>Elli</i> <i>Ello</i> <i>Elle</i>	<i>Ilse</i> <i>Ilsa</i>	<i>Liis</i>
Tovább becézés: <i>Liis</i>		<i>Liso</i> <i>Lisa</i>	<i>Ilsa</i> <i>Ilse</i>	<i>Ell</i> <i>Ellikka</i>	<i>Liisa, Liise, Liisi, Liiso, Liisu</i> <i>Liso</i>

3.1.2. Családnevek. Az észtek a 14–16. században már elkezdtek kételemű személyneveket használni, de a keresztnév mellett még nem valódi családnév, hanem ragadványnevű szerepelt, amely lehetett apanév, foglalkozásnév, származásra utaló név vagy egyéb. Hivatalos családneveket az észtek csak a 19. század elejétől viselnek: a Lívfüldi Kormányzóságban 1823–1826 között zajlott le a családnevek felvétele, az Észtföldi Kormányzóságban pedig 1835-ben. Ettől kezdve törvény védi a családnevek állandóságát, bírósági engedély nélkül nem lehetett megváltoztatni őket. Ez a későbbiekben terhéssé válhatott, mivel sok ekkor adott név volt idegen, elsősorban német vagy kevert nyelvű, illetve egy észti név torzult alakja a lejegyzés hibája vagy egyéb ok miatt, sőt akadtak kifogásolható jelentésű családnevek is (ALENDER et al. 2002: 7).

E problémák orvoslására 1888-ban határozat született, amely engedélyezte az illetlen, kellemetlen, gúnyolódásra okot adó családnevek megváltoztatását. A névváltoztatással kapcsolatos ügyintézés azonban továbbra is nehézkes és költséges volt, így nem sokan éltek a lehetőséggel (ALENDER et al. 2002: 8). A 19. századi családnévadásból az észti nyelvterület egyes részei kimaradtak: az ortodox észtek által lakott Petserimaa és a Narva városától keletre fekvő falvak, illetve a parttól távoli Ruhnu szigete a Rigai-öbölben. Az itt élő lakosság csak az első Észti Köztársaság idejében, egy 1921-ben elfogadott törvény eredményeként kapott hivatalosan családneveket. Így 1926-ra már minden észti állampolgár viselt családnevet (ALENDER et al. 2002: 9–10).

Az 1920-as években a névváltoztatások terén is történtek változások. A korábban említett többnyelvű anyakönyvezés problémáinak megoldására az Akadémiai Anyanyelvi Társaság és az Észti Irodalmi Társaság átírási szabályokat dolgozott ki, melyeket folyótóltagosan közzé is tettek az *Eesti Keel* (Észti Nyelv) című folyóiratban. Az Országgyűlés határozata alapján 1927-től lehetővé vált a család- és utónév megváltoztatása helyesírási javítással, amennyiben a név viselője ezt kérvényezte. Egy belügyminiszteri rendelet

¹³ A párhuzamosságok oka, hogy pl. a *Liisa*, *Liisu* stb. alakok nemesak az *Elisa* tovább becézett, hanem a *Liis* továbbképzett alakjaiként is felfoghatók.

miatt 1935-ben az idegen nyelvű nevek viselőit az illetékes anyakönyvi hivatal köteles volt tájékoztatni arról, hogy lehetőségük van nevüket észti eredetűre, észti hangzásúra változtatni (ALENDER et al. 2002: 8–9).

Az érvényes névtörvény családnevet érintő követelményei hasonlóak, mint az utónévvel szemben állított követelmények (nem tartalmazhat számot, egyéb karaktert stb.). A törvény melléklete (RTL. 2005, 33, 472) kitér az orosz, lett és litván családnevekre is, melyeknek a végződése a viselő nemétől függően változik (litván nevek esetén a férjzett nők és a hajadonok nevének végződése is eltérő). Ez jelzi, hogy a törvény a kisebbségek nyelvi jogait és hagyományait is szem előtt tartva kívánja szabályozni a személyneveket.

A következőkben a családnévadás és a családnév-változtatás jelenleg hatályos főbb szabályait tekintjük át (RT. I. 2005, § 8–17).

Ha a két szülő családneve megegyezik, akkor az újszülött ezt a családnevet kapja. A különböző családnevet viselő szülők gyermeke a szülők megállapodása szerint az egyik szülő nevét kapja; ha nem születik megállapodás, akkor a gyámhivatal dönt, hogy melyik szülő nevét kapja az újszülött. Ha az apaság nem állapítható meg, a gyermek az anya családnévét kapja. Ikergyermek minden esetben ugyanazt a családnevet kapják.

Házasságkötés esetén az egyén választhatja a neve megőrzését, vagy dönthet új családnév felvétele mellett. Az új név lehet azonos valamelyikük családnévvel, tehát a házaspár mindkét tagja egyikük házasságkötés előtt viselt nevét kapja. Állhat továbbá két, kötőjellel összekapcsolt családnévből is: az egyik a házasság előtt viselt családnév, a másik a házastárs családneve. Ilyen nevet csak a házaspár egyik tagja viselhet, és a létrejövő változat nem állhat kettőnél több tagból.

A házasság felbontása esetén kérelmezhető a korábbi családnév visszaállítása: ez vagy a felbontott házasság előtt utoljára viselt név, vagy az első házasság előtt utoljára viselt név lehet.

Örökbefogadás esetén az örökbefogadott személy új család- és utónevet kaphat, ha az örökbefogadó kérelmezi. A szabályok megegyeznek az újszülöttek névadására vonatkozó szabályokkal. A tízévesnél idősebb gyermekek beleegyezését minden esetben ki kell kérni, de az ennél fiatalabb gyermekek véleményét is figyelembe lehet venni.

Nemváltoztatás esetén az utónéven kívül a családnév is megváltoztatható, amennyiben az egyén nemzetiségi hovatartozása indokolja, vagyis ha a családnév jelzi a nemet is (l. a fent említett orosz, lett, litván nyelvű neveket).

A családnév-változtatás a következő esetekben nem igényel további feltételeket: szülők, nagyszülők, dédszülők, házastárs nevének vagy megözvegyülés előtti családnévnek a felvétele, többrészes saját családnév egyetlen részének választása, családnév írásképeinek megváltoztatása helyesírási okból, más nyelvű név esetén pontosabb átírat kérvényezése.

Az egyéb igényelt családnév-változtatások feltételekhez kötöttek; például nem lehet olyan új családnevet választani, amelyet 1–20 élő személy visel, vagy nem lehet ismert történelmi személyiség, híres személy neve a választott név. Az utónév-változtatáshoz hasonlóan a változtatás eredményeként nem lehet azonos a család- és az utónév, illetve nem lehet olyan családnevet választani, melynek felvétele eredményeként a létrejött személynév megegyezne egy másik élő személy nevével, akinek ugyanaz a születési éve.

Az észtek családnévhasználat iránti élénk érdeklődését jól szemlélteti, hogy a 2016. október 10-én hivatalba lépett köztársasági elnök, Kersti Kaljulaid családnevének ragozásáról

sokat írtak októberben a sajtóban.¹⁴ E téma azért került az érdeklődés homlokterébe, mert a szó köznévként másképpen ragozódik (*kaljulaid* [nom.], *kaljulaiu* [gen.]), mint az elnök családnéve (*Kaljulaid* [nom.], *Kaljulaidi* [gen.]).

3.2. Helynevek. Az észti helynévtörvény célja – a helynevek következetes használatának biztosítása mellett – a kulturálisan és történelmileg értékes helynevek védelme (RT. I. 2003, § 1. [2]).

Az Észti Szovjet Szocialista Köztársaságban a 1970-es években vették számba a településneveket, ekkor került előtérbe az a kérdés, hogy a szóbeli nyelvhasználatban több különböző névváltozat és alak közül melyik alkalmas leginkább hivatalos településnévnek, és a választott alakot milyen írásképpel jegyezzék le. VALDEK PALL (1976) a következő szempontokat említi, amelyeket érdemes figyelembe venni a toponimák normalizált, hivatalos alakjának kiválasztásakor: a) az adott helynév helyi, nyelvjárási alakjai; b) az irodalmi nyelv egységével szemben támasztott elvárások; c) a névhasználati hagyomány; d) a név szerkezete; e) a név etimológiája.

A szerző szerint a nyelvjárási alakokat már csak azért sem érdemes irodalmi nyelvű megfelelőjükkel helyettesíteni, mert a településnevek homonímiája közigazgatási szempontból előnytelen, a különböző nyelvjárási alakok megtartásával viszont jelentősen csökken a homonímia előfordulásának valószínűsége. A szerző csak abban az esetben nem javasolja a nyelvjárási alakot hivatalos névnek, ha az az irodalmi nyelvben ismeretlen fonémát tartalmaz. Ez ugyanis a beszélőközösség nagy részének idegen, és az irodalmi nyelv helyesírásával – akár egy esetleges grafémahiány miatt – nem vagy csak nehezen egyeztethető össze (PALL 1976: 454–458).

A jelenleg hatályos helynévtörvény is kijelenti, hogy a helynevek egyalakúsága és megtévesztő hasonlósága elkerülendő (RT I 2003, § 13.). Emellett hasonló elvárásokat fogalmaz meg a helynevekkel, mint a személynevekkel szemben; például nem tartalmazhatnak számot vagy más nem nyelvi elemet, és jelentésük nem lehet sértő. Élő személy neve nem szerepelhet helynévben, elhunyt személynek emléket állító helynév pedig legkorábban az elhalálozás után öt évvel engedélyezhető. A felterjesztett új helyneveket a Helynévtanács véleményezi, melynek tagjai nyelvészek, környezetvédelmi szakemberek, kartográfusok, valamint a Földhivatal és az Örökségvédelmi Hivatal képviselői.¹⁵

3.3. Cégnevek. Az észti cégtörvény úgy határozza meg a cégnevet mint kereskedelmi nyilvántartásba vett nevet, amelyen egy vállalkozás tevékenykedik (RTL. 2005, § 7). Tágabb értelemben az észti névtan az egyesületek, intézmények neveit is a *cégnév*, észtil *ärinimi* terminus alatt tárgyalja (ALENDER et al. 2002: 37).

A cégnevekkel szemben támasztott fő követelmények, hogy a név ne legyen illetlen, jól megkülönböztethető legyen más, már cégjegyzékbe regisztrált cégek nevéétől, és más szempontból se legyen félrevezető (pl. tevékenységi kör, cég jellege). A cég jellegére utaló jelzések használatát (pl. *AS* 'rt.', *ÕÜ* 'kft.') a cégnév végén vagy elején engedélyezi a törvény (RTL. 2005, § 9. [4]).

¹⁴ <http://arvamus.postimees.ee/3856121/segadustekitavad-perenimed-kaljulaidi-tuleb-kaeaenata-nagu-kaljulaid-eelistab>

¹⁵ http://www.eki.ee/knn/knn_koos.htm

Ez utóbbi szabályt bírálták észti nyelvészek, mivel figyelmen kívül hagyja az észti nyelv szintaxisát. Ugyanis ha a cégnév elején szerepel a jelzés, akkor az azt követő név lefordíthatatlan a nyelvérzék szerint (pl. *OÜ Linda* 'Linda Kft.', *TÜ Anneke* 'Anneke Kkt.'). Ezzel szemben akkor természetes a cégforma rövidítését a cégnév végén használni, ha az előtag például a tevékenységi kört vagy a terméket jelöli; ezen esetekben a cégnév lefordítható, mivel magyarázó, leíró jellegű. A grammatikai viszonyt az elő- és az utótag között ilyenkor az is jelöli, hogy az előtag genitívuszi esetben áll; pl. *Eesti Kinnisvarateabe AS* 'Észt [gen.] Ingatlanyilvántartó Rt.', *Kose Maakorralduse OÜ* 'Vizesés [gen.] Földmérés [gen.] Kft.'. Ha azonban a cégnév magyarázó, leíró elemet és lefordíthatatlan tulajdonnévi részt is tartalmaz, az észti nyelvben a cégformát jelző rövidítésnek a név közepén kellene elhelyezkednie, amit nem tesz lehetővé a törvény. Így bár az *Eesti Kergetööstuse OÜ Estar* 'Észt Könnyüipari Kft. Estar' alak lenne a természetes, a törvény szerint csak az *Estar Eesti Kergetööstuse OÜ* 'Észt Könnyüipari Estar Kft.' változat fogadható el. A törvény alapján ráadásul az is lehetséges, hogy a cégforma jelzése követi a lefordíthatatlan tulajdonnevet, vagy megelőzi a magyarázó, leíró nevet, így nyelvhelyességi szempontból vitatható alakok jönnek létre. További kérdéses cégnevek azok, melyeknek a végükön áll a cégformára utaló jelzés, ám az előtag nincs genitívuszi esetben; pl. *Aavik [nom] Tölkebüroo OÜ* 'Aavik Fordítóiroda' helyesen: *Aaviku [gen.] Tölkebüroo OÜ* (ALENDER et al. 2002: 39–41).

A törvény említett bekezdését a felvázolt problémák miatt érdemes lenne pontosítani. Valószínűleg a cégek számára is hasznos lenne, ha a cégnév, amely igen fontos a vállalkozások presztízse szempontjából, a lehető legjobban lenne nyelvileg megformálva. Az idézett törvény rendelkezik arról is, hogy *riigi* 'állami', *linna* 'városi', *valla* 'járás' vagy egyéb közigazgatási egységekre utaló kifejezéseket ne lehessen jogosulatlanul használni cégnevekben. Ezeket csak akkor lehet alkalmazni, ha a cég részvényeinek több mint a fele valóban állami vagy önkormányzati tulajdonban van (RT. I. 1995. § 12). Mivel a cégnevek megtévesztőek lehetnek, ha jogosulatlanul hivatalos állami intézmények látogatát próbálják kelteni, ez a paragrafus fontos fogyasztóvédelmi rendelkezés. Hazánkban is aktuális ez a problémakör, hiszen a Gazdasági Versenyhivatal épp a közelmúltban szabott ki 140 millió forint bírságot a *Magyar Éremkibocsátó Kft.* nevű cégre, mely hirdetéseit és arculatát a hivatalosság, az állami elismertség látszatára építette.¹⁶ A cég elnevezése is jelentősen hozzájárulhatott ahhoz, hogy a megrendelők hivatalos állami intézményre gondolhattak.

4. Összefoglalás. Az észti névtervezés az észti nyelvtervezési modell integráns része, az észti nyelvtervezés egésze pedig része az államilag koordinált, hétévente megújuló, kormányzati periódusokon átívelő észti nyelvpolitikai (nyelvstratégiai) modellnek. Az észti modell egyes elemei, így a névtervezés is azért érdemelnek kettős figyelmet, mert mind az egyes elemek, mind pedig a teljes modell egyedülálló Európában abból a szempontból, hogy gyakorlatilag a teljes nemzeti kutatói potenciált igénybe veszi a nyelvfejlesztő kormányzati intézkedések előkészítésére és megvalósítására. Ezzel az észti nyelvpolitika kitűnő példát mutat arra, hogyan lehet a kíméletlen globális versenyben a relatíve kis nyelvek

¹⁶ http://www.gvh.hu/dontesek/versenyhivatali_dontesek/dontesek_2015/vj_30_2015_112.html, http://www.gvh.hu/sajtoszoba/sajtokozlomenyek/2016_os_sajtokozlomenyek/140_millio_forintra_birsagolta_a_gvh_a_magyar_ere.html.

presztízsét megtartani, sőt egyes használati szférákban akár növelni is. Különösen szembe-tűnő a névtervezés gyakorlati eredményeinek jótékony hatása a cégnevéadásban: az írá-sunkban említett nehézségektől függetlenül az észti cégnevek többsége világos, informatív, és a törvényi tiltás miatt mentes minden fölösleges idegenszerűségtől. Az észti utónév-adás már összetettebb probléma, mivel a hagyományosan szabadelvű utónévválasztás miatt rengeteg az anyakönyvezhető alak. Ennek a hagyománynak a történeti kialakulása is érdekes kérdés, a tanulmány ezért bepillantást enged a legfontosabb előzményekbe is. Összességében az észti nyelvtervezés névtervezési része, illetve jogi környezete is szá-mos tanulsággal szolgálhat az érdeklődő nyelvészek, nyelvi jogi szakértők számára.

Felhasznált jogszabályok

- RT. I. 2003 = *Riigi Teataja Kohanimeseadus*. <https://www.riigiteataja.ee/akt/102052013003>. (2016. 11. 15.)
- RT. I. 2005 = *Riigi Teataja Nimeseadus*. <https://www.riigiteataja.ee/akt/832979>. (2016. 11. 15.)
- RTL. 2005 = *Riigi Teataja Lisa. Tunnused, mille alusel perekonnanimesid käsitatakse ühise perekonnanimena*. <https://www.riigiteataja.ee/akt/868025>. (2016. 11. 15.)
- RT. I. 1995 = *Riigi Teataja. Ariseadustik*. <https://www.riigiteataja.ee/akt/131122010019>. (2016. 11. 15.)

Hivatkozott irodalom

- AAVIK, JOHANNES 1924a. *Õigekeelsuse ja keeleuuenduse põhimõtted*. Kirjatus Istandik, Tartu.
- AAVIK, JOHANNES 1924b. *Keeleuuenduse äärmised võimalused*. Kirjatus Istandik, Tartu.
- ALENDER, EVE – HENNO, KAIRIT – HUSSAR, ANNIKA – PÄLL, PEETER – SAAR, EVAR 2002. *Nimekorralduse analüüs*. Eesti Keele Instituut, Tallinn.
- BALDAUF, RICHARD B. 2002. Methodologies for Policy and Planning. In: KAPLAN, ROBERT ed., *The Oxford Handbook of Applied Linguistics*. Oxford University Press, New York. 391–403.
- COOPER, ROBERT L. 1989. *Language planning and social change*. Cambridge University Press, Cambridge.
- COOPER, ROBERT L. 1999. Nyelvtervezés és társadalmi változás. A nyelvtervezés 12 + 1 definíciója. In: SZÉPE GYÖRGY – DERÉNYI ANDRÁS szerk., *Nyelv, hatalom, egyenlőség. Nyelvpolitikai írások*. Corvina Kiadó, Budapest. 94–110.
- DANTE, ALIGHIERI 1303/1948. *De Vulgari Eloquentia*. A cura di ARISTIDE MARIGO. Opere di Dante 11. Felice Le Monnier, Firenze.
- ERELT, TIU 2007. *Terminiõpetus*. Tartu Ülikooli Kirjastus, Tartu.
- HAJDÚ MIHÁLY 2003. *Általános és magyar névtan. Személynevek*. Osiris Kiadó, Budapest.
- HAUGEN, EINAR 1966. *Language Conflict and Language Planning. The Case of Modern Norwegian*. Harvard University Press, Cambridge (MA).
- HENNO, KAIRIT 1999. Miks on vaja isikunimeseadust. *Õiguskeel* 3: 8–14.
- HUSSAR, ANNIKA 1998. *Eestlaste eesnimedest aastatel 1930–1990. Magistritöö eesti keele alal*. Eesti filoloogia osakond, Tartu.
- KAZINCZY FERENC 1819/1985. Orthologus és neologus; nálunk és más Nemzeteknél. In: JUHÁSZ ISTVÁN szerk., *Tudományos Gyűjtemény 1817–1841*. 1–2. Magvető Kiadó, Budapest. 1: 140–169.
- KLAAS-LANG, BIRUTE 2016. Az észti nyelv stratégiai fejlesztése. In: POMOZI PÉTER szerk., *Anyanyelv és nemzeti jövő. Közép-európai nyelvstratégiák*. Inter Kht., Budapest. Megjelenés előtt.

- PALL, VALDEK 1976. Eesti kohanime normimine. *Keel ja Kirjandus* 8: 454–456, 9: 537–540.
- POMOZI PÉTER 2011. *Kis ország – nagy stratégia. Az észti nyelvpolitikai modell. Az észti kultúra* könyvtára 1. Balogh és Tsa, Budapest–Szombathely.
- POMOZI PÉTER 2014. Terminológia és nyelvtervezés. Az észti modell tanulságai. In: VESZELSZKI ÁGNES – LENGYEL KLÁRA szerk., *Tudomány, technolektus, terminológia. A tudományok, szakmák nyelve*. Éghajlat Könyvkiadó, Budapest. 47–53.
- POMOZI PÉTER 2016. Magyar nyelvközösség: asszimiláció és disszimilációs stratégiák. In: POMOZI PÉTER szerk., *Anyanyelv és nemzeti jövő. Közép-európai nyelvstratégiák*. Inter Kht., Budapest. Megjelenés előtt.
- PUSZTAY JÁNOS szerk. 2005. *Az észti nyelv fejlesztési stratégiája 2004–2010*. BDTF Uralisztikai Tanszék, Szombathely.
- SYLVESTER JÁNOS 1539/1989. *Sylvester János latin–magyar nyelvtana*. Ford. C. VLADÁR ZSUZSA. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 185. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.
- RAJANDI, EDGAR 1963a. Nimevähesusest XVIII sajandi esimesel poolal. *Keel ja Kirjandus* 3: 177–178.
- RAJANDI, EDGAR 1963b. Elisabet(h) ja selle lühendid. *Keel ja Kirjandus* 11: 690.
- ROMETSCH, HAIK 1983. *A magyar, finn és észti belső keletkezésű keresztnévek*. Magyar Névtani Dolgozatok 53. ELTE Magyar Nyelvészeti Tanszékcsoport Névkutató Munkaközössége, Budapest.
- ROOS, EDUARD 1961. Eesti muistsest isikunimedest. *Keel ja Kirjandus* 6: 341–352.
- ROOS, EDUARD 1971. Eesti meel-ainesega muistsest isikunimed. *Emakeele Seltsi Aastaraamat* 17: 77–96.
- ROSENPLÄNTER, JOHANN HEINRICH 1814. Ueber die Bildung und Bereicherung der ehstnischen Sprache. *Beiträge zur genauern Kenntniss der ehstnischen Sprache* 3: 53–89.
- TAULI, VALTER 1968. *Keelekorralduse alused*. Kirjastus Vaba Eesti, Uppsala.

POMOZI PÉTER
Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar

FÖLDESI ESZTER
Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar

PÉTER POMOZI – ESZTER FÖLDESI, The name management in the mirror of the Estonian LPP-model

The Estonian model of language planning and policy, which has been serving the development and protection of the Estonian language in its current form since 2004, is one of the most successful of such strategies in Europe. It owes its success to the broad social and scientific consensus reached in questions of language policy, regardless of changes in government. The Development Plan of the Estonian Language divides Estonian language planning and policy into three parts: status planning, corpus planning and prestige planning. Name management is a part of corpus planning, although certain aspects are also connected to legal and prestige planning. Name management strategies are present in all components of the Estonian model of language planning and policy, as linguistically appropriate name use is not only a socio-cultural, but economic question, as informative and easy to understand names contribute to measurable economic advantages. The paper mainly demonstrates the dilemmas and answers of Estonian name management through examples from personal name giving practices, but questions concerning the problems of name use in a multicultural environment and the difficulties of place name and firm name management are also discussed.

